

Прончук Оксана Анатоліївна,
методист Державного професійно-технічного
навчального закладу «Красилівський професійний ліцей»,
pronchuko@gmail.com

МЕТОДИЧНИЙ БРЕЙНСТОРМІНГ «ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ – ІНСТРУМЕНТ ПЕРЕХОДУ ВІД ЗМАГАННЯ ТА КОНКУРЕНЦІЇ ДО СПІВПРАЦІ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ»

Мета:

- розширити знання педагогів про розробки нових підходів до оцінювання навчання;
- впроваджувати перспективний педагогічний досвід;
- підвищувати мотивацію професійної діяльності;
- знаходити оптимальні моделі поведінки в педагогічному середовищі.

Завдання:

- розкриття змісту, цілей, методів та принципів формуального оцінювання;
- ознайомлення з техніками формуального оцінювання;
- відпрацювання навичок розробок алгоритму проведення формуального оцінювання;
 - колегіальний пошук шляхів підвищення ефективності сучасного уроку;
 - формування навичок співпраці, спілкування, обговорення, спільного вирішення проблеми;
 - активізація творчих здібностей, розвиток творчого потенціалу кожного педагога;
 - сприяння формуванню позитивної самооцінки педагога.

Очікувані результати:

- зацікавити педагогів щодо опанування нових технологій оцінювання учнів та використання їх в навчально-виховному процесі з метою підвищення якості освіти.

Форма проведення: методичний брейнстормінг.

Час проведення: 1 година.

Навчально-методичне забезпечення: роздаткові картки з інформаційним матеріалом та завданнями, фліпчарт, аркуші формату А-3, маркери).

ХІД РОБОТИ

1. Налаштуватися на активну, швидку, плідну роботу в групах (*про проведення штурму учасників повідомляють за 2-3 дні*).
2. Обрати експертну групу.
3. Під час проведення брейнстормінгу об'єднатися в групи (2-3 групи) та обрати спікера для захисту запропонованих рішень.

4. Під час роботи в групі висловлювати ідеї розкуто та доброзичливо та пам'ятати:

- чим більше ідей – тим краще;
- критикувати заборонено;
- ідеї краще записувати у вигляді таблиць, креслень, малюнків, схем, діаграм тощо.

***Істинна освіта – це
не нагромадження знань,
а послідовне пробудження свідомості***

Ведучий. Добрий день, шановні колеги! Я рада вітати вас на нашому засіданні, яке буде проходити у формі методичного брейнстормінгу на тему «Формувальне оцінювання – інструмент переходу від навчання та конкуренції до співпраці в навчальному процесі». Сьогодні ви зможете поділитися й обмінятися знаннями й досвідом з даної проблеми.

Вправа «Очікування»

- А що ви очікуєте від сьогоднішнього засідання?

Ведучий. Діагностика навчання – обов'язковий компонент освітнього процесу, який спрямований на визначення рівня досягнень поставлених цілей та включає контроль, перевірку, облік, оцінювання, накопичення статистичних даних та їх аналіз, рефлексію, виявлення динаміки освітніх змін і особистісного поступу учня, перевизначення цілей, уточнення освітніх програм, коректування процесу навчання, прогнозування подальших змін та розвитку освітнього процесу. Сьогодні в Україні в умовах модернізації змісту освіти широко обговорюється важливість створення нових підходів до діагностики навчального процесу, зокрема, оцінки освітніх результатів учнів.

Педагог повинен володіти методами і прийомами, що дозволяють оцінювати не тільки предметні, а й міжпредметні, і особистісні освітні результати учня на різних етапах освітнього процесу. Причому ця оцінка повинна стати засобом мотивації учня до досягнення високих освітніх результатів.

В сучасній дидактиці виділяють два базових види оцінювання:

- зовнішнє (стандартизоване) оцінювання;
- внутрішнє (формувальне) оцінювання.

Під формувальним оцінюванням розуміють інтерактивне оцінювання прогресу учнів, що дає змогу педагогу визначати потреби учнів та відповідним чином адаптовувати процес навчання, а також попрацювати разом для пошуку спільних шляхів вирішення даної проблеми.

Вправа «Вимірювання температури».

На двох аркушах зображено термометри. На першому «Що я знаю про ФО» чотири позначки (- нічого не знаю, - щось чув, - знаю достатньо багато, - знаю все). На другому – «Рівень застосування» три позначки (- не застосовую, - застосовую інколи, - застосовую завжди). Учасники оцінюють власне знання, ставлячи галочки на шкалі термометра.

Вправа “Асоціації”

Ведучий пропонує присутнім за допомогою малюнка (інфографіки) передати, як вони розуміють поняття «формувальне оцінювання». Педагоги створюють мальовані асоціації і коментують їх.

Ведучий. Формувальне оцінювання дає змогу оцінити поступ дитини, а не лише кінцевий результат її навчання, зокрема, відстежує, як працював учень і самостійно, і в групі; чи докладав зусиль, чи цікаво йому було вчитися. Це можливо оцінити лише через спостереження за роботою учня, а не через перевірку результатів навчання.

Особливості учня впливають на темп навчання – він може досягати вказаних результатів раніше або пізніше завершення зазначеного циклу чи рівня. Завдяки формувальному оцінюванню педагог має змогу фіксувати й відзначати досягнення учня на різних етапах опановування ним навчального матеріалу й вибудовувати індивідуальну освітню траєкторію кожної особистості. *Перегляд відео про формувальне оцінювання.*

<https://www.youtube.com/watch?v=Agm21SkpbNs>

Вправа «Кола Венна». Порівняння різних видів оцінювання за допомогою кіл Венна.

Ведучий. В англійській мові є два слова на позначення оцінювання: assessment і evaluation. Перше українською трактують як оцінювання “формувальне”, “розвивальне”, “аналітичне” тощо. А друге перекладають як оцінювання “традиційне”, “підсумкове”, “сумарне”. Часом їх плутають, але в країнах, які вже понад два десятиліття практикують компетентнісне навчання й формувальне оцінювання в навчальних закладах, вони розділені чітко і зрозуміло: assessment оцінює процес, а evaluation — результат навчання.

За допомогою кіл Венна визначте спільне в засадах формувального й підсумкового оцінювання.

У цьому вам допоможе картка №1 роздаткового матеріалу.

Зміст картки №1

Формувальне оцінювання

Унаочнює процес протікання навчання.

Ідентифікує сфери, у яких необхідне покращення.

Ідентифікує недоліки й покращує навчання.

Здійснюється під час навчального процесу.

Підсумкове оцінювання

Перевіряє зміст і обсяг засвоєного матеріалу.

Судить про якість, рівень засвоєння.

Спонукає до конкуренції.

Проводиться на завершення навчального процесу.

Педагоги, працюючи з роздатковим матеріалом, створюють кола Венна і презентують свої роботи, які узагальнюють у вигляді таблиці.

Формувальне (assessment) оцінювання:

- оцінює процес;
- завжди є позитивним;

- індивідуалізоване;
- є ціннісним;
- дає зворотний зв'язок.

Підсумкове оцінювання:

- оцінює результат;
- виносить оціночне судження;
- застосовується відповідно до стандартів;
- показує недоліки.

Обидві моделі:

- проводиться відповідно до критеріїв;
- застосовують засоби вимірювання;
- є доказовими.

Коментар експертної групи.

Група з питань реформування оцінювання (Assessment Reform Group), до якої увійшли провідні фахівці з різних університетів Сполученого Королівства, розробила десять принципів формуального оцінювання, яких пропонують дотримуватися британським педагогам. Так, формувальне оцінювання повинно враховуватись при плануванні уроків; фокусуватися на тому, як учні вчаться; вважатися центральним компонентом навчального процесу; розглядатись як ключове професійне вміння педагога; бути конструктивним та делікатним, оскільки будь-яке оцінювання справляє серйозний емоційний вплив; мотивувати учня; забезпечувати реалізацію навчальних цілей; надавати учням можливість отримувати конструктивну допомогу з боку викладача для покращання навчальних результатів; розвивати навички самооцінювання, що забезпечить самоуправління власним процесом навчання; вимірювати навчальні досягнення всіх учнів [3].

Ведучий повідомляє, що існує алгоритм дій педагога при організації формуального оцінювання.

Вправа «Методична валіза».

Групи працюють над алгоритмом діяльності викладача щодо організації формуального оцінювання.

Коментар експертної групи.

Орієнтовний алгоритм:

1. Формулювання об'єктивних і зрозумілих для учнів навчальних цілей. Викладач спільно з учнями розробляє й обговорює цілі уроку. Ціль має бути вимірною, щоб через оцінювання виміряти на якому рівні вона досягнута. Створення ефективного зворотного зв'язку, який має бути зрозумілим і чітким, доброзичливим та своєчасним.

2. Забезпечення активної участі учнів у процесі пізнання. Для того, щоб учень користувався отриманими знаннями, він має вміти їх застосовувати, перетворювати, розширювати, доповнювати, знаходити нові зв'язки і співвідношення тощо. Це забезпечується використанням різноманітних прийомів, форм і методів роботи з навчальним матеріалом.

3. Ознайомлення учнів із критеріями оцінювання. Обговорення з учнями критеріїв оцінювання робить процес оцінювання прозорим і зрозумілим для

всіх суб'єктів освітнього процесу та сприяє позитивному ставленню до самого процесу. Критерії оцінювання, розроблені для поточного оцінювання мають описувати те, що заявлено в навчальних цілях. Учні слід ознайомити із ними до початку виконання завдання. Чим конкретніше сформульовані критерії оцінювання, тим зрозумілішою для учнів є діяльність щодо успішного виконання завдання.

4. Забезпечення можливості й уміння учнів аналізувати власну діяльність (рефлексія).

5. Корегування спільно з учнями підходів до навчання з урахуванням результатів оцінювання.

Ведучий. Ефективність формувального оцінювання значною мірою залежить від вибору техніки, за допомогою якої воно проводиться. Проектуючи урок, педагог має визначитись, що саме необхідно оцінити на даному етапі та яким чином будуть використані результати оцінювання. З великої кількості технік формувального оцінювання кожен викладач обере ті, які найкраще відповідатимуть потребам учнів, з якими він працює, поставленим цілям та стилю викладання.

Різні техніки формувального оцінювання допоможуть досягненню таких цілей: мотивувати та надихати учнів, формувати позитивну самооцінку; визначити рівень індивідуального та групового поступу в навчанні; діагностувати зони росту; ідентифікувати слабкі місця; виміряти емоційну атмосферу класу тощо.

Техніки формувального оцінювання не мають бути складними та часовитратними. Однак є кілька аспектів, які мають вирішальне значення для їхньої ефективності. Так, формувальне оцінювання має:

- орієнтуватися на досягнення певної цілі. Формувальне оцінювання ґрунтується на тому, що відбувається у процесі навчання та спрямовує учнів на успішність; воно має бути конкретним, спостережуваним та вимірюваним.

- зосереджуватися на навичках мислення вищого порядку. Важливо, аби техніки формувального оцінювання передбачали розвиток не лише відтворення, а й таких мисленнєвих навичок, як застосування, аналіз, оцінка та створення.

- передбачати відповідальність учнів за індивідуальну діяльність. Групова оцінка корисна, проте точне визначення конкретних потреб учня дає простір для організації подальшого персоналізованого навчального процесу. Це налаштовує учнів на успіх.

- бути «вшитим» в урок. Не змінюйте хід уроку, щоб обов'язково включити формувальне оцінювання заради формувального оцінювання. Деякі техніки формувального оцінювання достатньо складні, інші – легко застосувати навіть маючи обмежений досвід. Деякі техніки можна використовувати спонтанно, а деякі потрібно планувати заздалегідь. Важливо лише те, що формувальне оцінювання має бути органічно вплетено/вбудовано в урок.

Вправа «Читання з позначками». Зміст картки №2.

Опрацюйте подані техніки та оберіть ті, які на вашу думку, підходять до таких типів уроку як: 1. Розвиток компетентностей; 2. Урок перевірки або

оцінювання досягнень компетентностей.

Коментар експертної групи.

Вправа “Павутинка”.

Учасники опрацьовують роздаткові картки й створюють та презентують свої “павутинки” з основних завдань оцінювання.

Зміст картки №3.

Роль оцінювання

Системне оцінювання сприяє вдосконаленню знань учнів.

Процес оцінювання дає змогу виявити учнів, які потребують додаткової підтримки.

Результати оцінювання можуть вказати на необхідність продовження чи зміни підходів до методів викладання.

Оцінювання також допомагає визначати частини навчальної програми, які потребують перегляду, і свідчити про те, що певний навчальний матеріал доречно надати учням для самостійного опрацювання.

Оцінювання може бути використане учнями для визначення сфер, які потребують покращення знань чи вмінь.

Результати оцінювання – важлива інформація для обговорення з батьками учнів під час індивідуальних зустрічей.

Педагоги використовують аутентичне оцінювання, що здійснюється в процесі навчання учнів і охоплює такі форми і методи оцінювання, як спостереження, ведення записів, надання зворотного зв'язку та ін.

Коментар експертної групи.

Ведучий. Формувальне оцінювання допомагає педагогу знайти необхідні доречні слова та коментарі до різних видів робіт: самостійної, парної, групової,

проектної діяльності учнів. Такі репліки дозволяють зробити зауваження без зайвих образ, підтримати та надихнути кожного учня.

Якщо робота виконана чудово, доречними будуть такі фрази:

Супер! Неймовірно! Талановито! Фантастично! Дивовижно! Приголомшливо! Молодець! Ідеально виконано! Бездоганно! Краще не буває! Чудова робота! Оригінально! Класна ідея! Так тримати! Прекрасно!

Відмінний результат! Гарна робота! Геніально! Відмінна робота! Гарна думка! У тебе все вийшло!

Якщо учень допустився помилки:

- якщо у роботі учня є деякі незначні помилки, доречно використати наступні форми вербального оцінювання:

Ти робиш значні успіхи! Це дуже втішно! Добре впоралась/впорався! Продовжуй у тому ж дусі! У тебе дуже добре виходить! Рада/радий за тебе! Я знала/знав, що ти впорася! Ти швидко вчишся! Ти на правильному шляху! Твоя думка цікава! Значно краще!

- якщо у зошиті учня є певні помилки, доречно написати так:

Уважно перевір це завдання! Уважніше, будь ласка! Відшукай помилку! Перечитай, спробуй знайти помилку! Тут сховалась помилка! Спробуй самостійно знайти помилку! Треба ще раз повторити цю тему! Не все вдалося, наступного разу буде краще! Треба потренуватися ще! Треба попрацювати додатково над такими завданнями! Спробуй ще раз розв'язати це завдання! Є над чим працювати, я тобі допоможу! Не поспішай! Потренуйся виконувати таке завдання! Зможеш самостійно знайти помилку! Хід розв'язку правильний, спробуй знайти помилку!

Якщо ви бажаєте емоційно підтримати учня, скористайтесь такими фразами:

Щодня тобі вдається усе краще! В тебе є прогрес! Ти сьогодні багато працювала/працював! Це дійсно щось неймовірне! Ти сьогодні гарно працюєш! Тепер ти зрозуміла/зрозумів цей матеріал! Це завдання вдалося найкраще! Старайся, ти можеш! Ти вдосконалюєшся! Тепер тебе ніщо не зупинить! Вже виходить добре! Цілком слушно! Отак правильно! Цього разу ти це зробила/зробив! Набагато краще! Ти перевершила/перевершив себе! Ти рухаєшся у правильному напрямку! Ти докладаєш багато зусиль – у тебе все вийде!

Окрім того, кожному учневі буде приємно прочитати у своєму зошиті слова підтримки від викладача:

Ти зростаєш над собою! Сьогодні справи йдуть набагато краще! Молодець, ти проявила/проявив свою фантазію! Твоя робота з кожним днем стає краще! Ти робиш впевнені кроки вперед! Ти дійсно на вершині! Ти вже маєш значні успіхи в цьому! Я дуже пишаюсь тобою! Щоразу краще! Так тримати! Ти все зрозуміла/зрозумів! Я вражена твоєю роботою! Я рада бачити, що ти так добре працюєш! Ти робиш все так просто! Дякую за відповідальне ставлення до роботи! Ти швидко вчишся! Це найкраще, що ти коли-небудь робила/робив! Я вірю у твої сили! Я ніколи не бачила, щоб хтось робив це краще! Щиро радію твоїм успіхам!

Вправа «Крок до успіху».

Ведучий роздає учасникам картки у вигляді стопи та пропонує записати ті риси, ознаки, якості, характеристики, яких, на їхню думку, їм не вистачає і яких вони прагнуть набути аби стати більш успішними в роботі.

Підведення підсумків. Метод «Дрід».

Ведучий.

Д – дії (Що робили?);

Р – рефлексія (Чи справдилися ваші очікування?);

І – інформація (Яку інформацію отримали? Які висновки зробили?);

Д – дії (Як ви будете діяти в майбутньому?).

Список інформаційних джерел:

1. Методичні рекомендації щодо формувального оцінювання учнів (листи МОН України від 18.05.2018 №2.2-1250 та від 21.05.2018 №2.2-1255). URL: <https://www.schoollife.org.ua/metodychni-rekomendatsiyi-shhodo-formuvalnogo-otsinyuvannya-uchniv-1-klasu/>.

2. Морзе Н.В., Барна О.В., Вембер В.П. Формувальне оцінювання: від теорії до практики // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. 2013. № 6. С.45 - 57.

3. Україна-ЄС: крос-культурні освітні дослідження (Ukraine-EU: Cross-cultural Comparisons in Educational Research). Оцінювання учнів в країнах ЄС (Автор – Топузов О.М). URL: <https://www.oercommons.org/courseware/lesson/55606/overview?section=5>.

4. Щербак О.І., Софій Н.З. Теорія і практика оцінювання навчальних досягнень: Навчально-методичний посібник // Івано-Франківськ: Видавництво «Лілея-НВ», 2014. 136 с.

Зміст картки №1

Формувальне оцінювання

- Унаочнює процес протікання навчання.
- Ідентифікує сфери, у яких необхідне покращення.
- Ідентифікує недоліки й покращує навчання.
- Здійснюється під час навчального процесу.

Підсумкове оцінювання

- Перевіряє зміст і обсяг засвоєного матеріалу.
- Судить про якість, рівень засвоєння.
- Спонукає до конкуренції.
- Проводиться на завершення навчального процесу.

Зміст картки №2

Техніки формувального оцінювання

Сигнали рукою

- Учитель просить учнів показувати сигнали, що позначають розуміння або нерозуміння матеріалу (у ході пояснення понять, принципів, процесу тощо).
- Попередньо потрібно домовитися з учнями про використання таких сигналів:
 - Я розумію _____ і можу пояснити (великий палець руки спрямовано вгору).
 - Я все ще не розумію _____ (великий палець руки спрямовано в сторону).
 - Я не зовсім упевнений у _____ (помахати рукою).
- Після ознайомлення із сигналами учитель опитує учнів кожної групи:
- Що саме Ви не зрозуміли?
- У чому відчуваєте невпевненість?
- Що ви зрозуміли й можете пояснити?
- За результатами отриманих відповідей педагог приймає рішення про повторне вивчення, закріплення теми або продовження вивчення тем за програмою

Світлофор

- У кожного учня є картки трьох кольорів світлофора. Учитель просить учнів показувати карткою відповідного кольору розуміння (зелений), неповне розуміння (жовтий), нерозуміння (червоний) матеріалу. Після сигналу учитель з'ясовує, що зрозуміли, а що не зрозуміли?

Шкала

- Напишіть 3-5 тверджень, які не є ні правильними, ні помилковими, і згоден. Якщо учні працюють в парах, попросіть їх порівняти і обговорити результати.

Картки

- Після вивчення нової теми роздайте учням невеликі щільні картки.
- Попросіть їх з одного боку написати, що вони зрозуміли (основну думку,

2-3 пропозиції), з іншого – що залишилося незрозумілим. Зберіть картки і проаналізуйте відповіді. За певних умов картки можна не підписувати.

Картки з відповідями

- Кожному учню необхідно мати набір карток з номерами, зазвичай 1, 2, 3, 4. Ви зачитуєте питання і варіанти відповіді з номерами, учні піднімають картку з номером відповіді, яку вони вважають правильною.

Перевірити один одного

- Учні працюють в парах або групах, по черзі відповідаючи на складені вчителем питання. Вчитель спостерігає за їх роботою, при необхідності виправляє і допомагає. Питання, що викликали найбільші труднощі, можна в кінці заняття ще раз обговорити з усією групою.

Вихідний квиток

- Після вивчення нового матеріалу ви ставите кілька питань з теми, пропонуючи на вибір кілька правильних відповідей. Учні можуть відповідати за допомогою карток з номерами (піднімають картку з номером 1, якщо правильний перший варіант, картку з номером 2, якщо правильний другий варіант). Ті, які відповіли правильно на питання, пересідають на задні парти класу і виконують наступне завдання. Ті, хто відповіли неправильно, сідають ближче до вчителя і той пояснює їм складні моменти, і знову ставить запитання. Ті, хто відповіли правильно – пересідають на задні парти. Решта пересуваються ближче до вас. Так працюємо, поки всі не засвоять тему.

Дві зірки й побажання (взаємооцінювання)

- Застосовується для оцінювання творчих робіт учнів, творів, есе. Учитель пропонує перевірити роботу однокласника. Коли учні коментують роботи один одного, вони не виставляють оцінки, а вказують на два позитивні моменти – «дві зірки» – і на один момент, який потребує доопрацювання – «побажання».

Однохвилинне есе

- Техніка, яка використовується з метою представлення учнями зворотного зв'язку про вивчене з теми. Для написання есе вчитель може поставити такі запитання: Що найголовніше ти дізнався сьогодні? Які питання залишилися для тебе незрозумілими?

Вимірювання температури

- Метод використовують для виявлення того, наскільки учні правильно виконують завдання. Для цього діяльність учнів призупиняється запитанням: «Що ми робимо?». Відповідь на поставлене запитання – демонстрація розуміння завдання або процесу його виконання. У разі роботи в парах або групах учитель просить пару або групу продемонструвати процес виконання завдання. Інші спостерігають.

Мовні зразки (підказки)

Учитель періодично дає учням мовні зразки (вислови, підказки), які допомагають будувати відповідь.

Наприклад:

- Основною ідеєю (принципом, процесом) є _____, тому що _____

Трихвилинна пауза

Учитель надає учням трихвилинну паузу, яка дає можливість учням

обдумувати поняття, ідеї уроку, пов'язати з попереднім матеріалом, знаннями, досвідом, а також визначитися із незрозумілими моментами.

- Я змінив/змінила своє ставлення до....
- Я дізнався/дізналася більше про....
- Я здивувався/здивувалася тому, що...
- Я відчув/відчула... Я ставився/ставилася до ...

Тижневий звіт

У кінці навчального тижня кожному учневі пропонується дати відповіді на запитання:

- Чому я навчився за тиждень?
- Що для мене залишилося нез'ясованим?
- Які запитання я б поставив учням, якби був учителем?

Зміст картки №3

Роль оцінювання

Системне оцінювання сприяє вдосконаленню знань учнів.

Процес оцінювання дає змогу виявити дітей, які потребують додаткової підтримки.

Результати оцінювання можуть вказати на необхідність продовження чи зміни підходів до методів викладання.

Оцінювання також допомагає визначати частини навчальної програми, які потребують перегляду, і свідчити про те, що певний навчальний матеріал доречно надати учням для самостійного опрацювання.

Оцінювання може бути використане учнями для визначення сфер, які потребують покращення знань чи вмінь.

Результати оцінювання — важлива інформація для обговорення з батьками дитини під час індивідуальних зустрічей.

У сучасній школі педагоги використовують аутентичне оцінювання, що здійснюється в процесі навчання дітей і охоплює такі форми і методи оцінювання, як спостереження, ведення записів, надання зворотного зв'язку та ін.